Ulkoministeriö Neuvostoraportti EU/9/2024-UM-61

Porkka Pauliina 22.11.2024

Epävirallinen demografiaministerikokous 18.-19.11.2024, Budapest

Kokous

Unkarin puheenjohtajuuskauden epävirallinen demografia-asioista vastaavien ministerien kokous 18.-19.11.2024 Budapestissa

Puheenjohtajamaa Unkarin järjestämässä epävirallisessa demografiaministerikokouksessa (18.-19.11.2024, Budapest) keskusteltiin sukupolvien välisestä solidaarisuudesta sekä nuorten tukemisesta itsenäistymisen kynnyksellä. Väestörakenteen muutos koskettaa jäsenmaita laajasti ja eri politiikka-alueilla terveydestä ja hyvinvoinnista työllisyyteen ja tasa-arvoon. Suomi toi esiin puheenvuorossaan kansallisia politiikkatoimia ja käytänteitä mm. ikääntymisen, mielenterveyden, työllisyyden ja asumisen alueella.

Demografinen siirtymä on yksi puheenjohtajamaa Unkarin prioriteeteista. Budapestissa järjestettyyn epäviralliseen demografiaministerikokoukseen osallistui niin demografiasta vastaavien kuin mm. kulttuurista, perheistä, sosiaaliasioista, ja työllisyydestä vastaavien ministeriöiden edustajia poliittisella ja virkatasolla. Suomea kokouksessa edusti osastopäällikkö Annakaisa Iivari. Kokouksen puheenjohtaja, **perhepolitiikasta vastaava valtiosihteeri Zsófia Koncz** painotti teeman horisontaalisuutta ja toimivallanjaon kunnioittamista. Pj korosti, että kyseessä on myös vahvasti alueellinen kysymys.

Komission edustaja varapääsihteeri Elisabeth Werner totesi, että demografia on komissaariehdokas Suican vastuualuetta. Väestömäärän laskulla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia ml. kilpailukykyyn, resilienssin, hyvinvointiin ja Euroopan painoarvoon globaalisti. Komissio julkaisi 2021 vihreän paperin ikääntymisestä ja 2023 ns. demografian työkalupakin, joka sisältää erilaisia toimia ja perustuu eurooppalaisiin arvoihin. Demografiahaasteisiin vastaaminen edellyttää mm. työelämän, sosiaalisen suojelun, muuttoliikkeen ja ennaltaehkäisevien toimien tarkastelua. Komissio jatkaa työkalupakin toimeenpanoa. Monet EU-rahastot ja hankkeet (TSI) voivat tukea jäsenmaita työssä.

Aamupäivän keskustelun aiheena oli **ylisukupolvinen solidaarisuus**. Puheenjohtaja toivoi keskustelua sukupolvien välisen yhteistyön myönteisistä vaikutuksista, ikääntyneiden hyvinvoinnista ja erityisesti mielenterveydestä, sekä ikääntyneiden potentiaalin hyödyntämisestä yhteiskunnissa.

Jäsenmaiden puheenvuoroissa esiin nousivat demografian muutoksen haasteet taloudelle ja kilpailukyvylle sekä hyvinvoinnille. Ikääntyvien yhteiskuntien ja työurien pidentämisen edistämiseksi esiin nousivat mm. nuorten tukeminen osallistumisessa yhteiskuntaan, sukupolvien välinen tiedon ja taidon

vaihto sekä osaaminen ja ikäsyrjinnän ehkäisy. Ikäihmiset kohtaavat monenlaisia haasteita, ml. mielenterveyteen ja yksinäisyyteen liittyen. Jäsenmaat korostivatkin terveyden ja hyvinvoinnin merkitystä läpi elämänkaaren. Esiin nousi myös perheitä ja tasa-arvoa tukevat toimet kuten varhaiskasvatus ja naisten osallistuminen työelämään. Osa jäsenmaista korosti tässä yhteydessä työikäisillä korostuvaa hoivavastuuta ja hoivatyön vapaaehtoisuuden merkitystä. Jäsenmaat toivat esiin konkreettisia esimerkkejä malleistaan mm. ikäihmisten ja nuorten yhteisasumiseen ja eläköitymisen siirtämisen kannustimiin liittyen. Osa jäsenmaista toi esiin omat väestöpoliittiset strategiansa ja arviointinsa. Muutamat jäsenmaat nostivat esiin muuttoliikkeen ja resilienssin.

Suomi korosti toimia, joilla vahvistetaan kilpailukykyä ja ratkaistaan tulevaisuuden haasteita. Uusien teknologioiden hyödyntäminen ja osaavan, koulutetun työvoiman sekä palveluiden saatavuus ovat avainasemassa. Suomi pyrkii vastaamaan demografiahaasteisiin kokonaisvaltaisesti ja mm. ikäohjelma, mielenterveysstrategia, tasa-arvo-ohjelma, lapsistrategian toimeenpano ja väestöpoliittinen ohjelma ovat osa tätä työtä. Suomi korosti myös nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ja työurien pidentämisen merkitystä. Myös eläkejärjestelmää on uudistettava.

Iltapäivän aiheena oli toimet, joilla **nuoria tuetaan itsenäisen elämän kynnyksellä.** Valtuuskuntia pyydettiin kertomaan jäsenmaidensa kokemuksia siitä, miten nuorten asumismahdollisuuksia voidaan kehittää, miten nuorten työllistymistä laadukkaisiin työpaikkoihin voidaan edistää ja miten nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä voidaan parantaa.

Alustajana oli vieraspuhuja **professori T.H.Barzó**, joka kertoi Central European Academyn tutkimuksesta, jossa mukana 23 tutkijaa 9 maasta. Tutkimuksessa analysoitiin oikeudellisia ja perhepoliittisia vastauksia demografisiin haasteisiin akatemian toimialueeseen kuuluvissa keskisen Euroopan maissa.

Komission edustaja varapääsihteeri Elisabeth Werner totesi, että elämme tilanteessa jossa on hyvin mahdollista se, että tulevien sukupolvien asema ei tule olemaan edellisiä parempi – nuorten voimaannuttaminen on siis entistä tärkeämpää. Nuoret tarvitsevat tukea muun muassa asumisessa, sillä nuorten asumistilanne on heikentynyt. Uusi komissio on julkaisemassa kohtuuhintaisten asuntojen suunnitelman. Komissio toki ymmärtää, että vastuu asumiskysymyksissä on jäsenmailla ja paikallisella tasolla. Toinen nuoria koskeva ongelma on työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien ns-NEET-nuorten suuri määrä. Ja tämä samanaikaisesti kun työvoimapula on suuri. Toisaalta esimerkiksi digitaalisissa taidoissa nuoret ovat usein edellä. Nuoria auttaa myös vahvistettu nuorisotakuu. Kolmanneksi tarvitaan taitojen vahvistamista ja esimerkiksi sen varmistamista, että kaikilla on tarvittavat perustaidot. Erityisesti tarvitaan teknisiä ja matemaattisia taitoja. Lisäksi komissio myös korosti dialogin merkitystä, mitä ilmentää muun muassa komission aikeet käydä säännöllistä vuoropuhelua nuorison kanssa.

Jäsenmaat korostivat puheenvuoroissaan vahvasti asumisen ja työllisyyden yhteyttä. Näillä tekijöillä todettiin olevan yhteys myös nuorten mielenterveyteen. Myös asuntojen määrän lisäämisen tarve mainittiin useissa puheenvuoroissa, myös harvaan asutuilla alueilla. Asumiseen on käytössä muun muassa vouchereita ja verohelpotuksia ja julkisia lainatakauksia. Myös erityisiä nuorten asumiskomplekseja on kehitetty.

Nuorten työllistymisen edistämistoimissa mainittiin useasti koulutustoimien merkitys – kaksoissiirtymään liittyvät taidot, tekniset taidot mutta myös tunnetaitojen merkitys. Tärkeää on myös nuorille tarjottava erityistuki, esimerkiksi harjoittelut, mentorointi, NEET-nuorten erityistuki jne. EU:n nuorisotakuulla on ollut vaikutusta myös kansallisten toimien suuntaamisessa. Myös nuorten liikkuvuuden edistäminen mainittiin keinona edistää nuorten työllisyyttä, esimerkiksi EURES-järjestelmää hyödyntäen. Elpymis- ja palautumistukivälineen rooli rahoituslähteenä mainittiin myös muutamissa puheenvuoroissa.

Todettiin, että korona-aika vaikutti erityisen negatiivisesti moniin nuoriin. Nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä tulee edistää muun muassa tarjoamalla riittäviä ja laadukkaita palveluita. Korostettiin myös ennakointia ja varhaista puuttumista, muun muassa työpaikkakiusaamiseen. Myös nuorten maahanmuuttajien roolia korostettiin erityisesti. Ihmisoikeuksilla on myös liittymäkohtia mielenterveyteen.

Suomi korosti puheenvuorossaan muun muassa mielenterveyspalveluiden saatavuutta, myös harvaan asutuilla alueilla. Nuorten itsenäistä asumista tuetaan Suomessa, joskin näistäkin avustuksista on säästetty. Asumispolitiikan korostettiin kuitenkin olevan kansallista vastuuta. Suomen ”housing first” malli on ollut jo pitkään käytössä. Nuorten työllisyyden edistämisessä Suomi mainitsi yhden luukun periaatetta noudattavan Ohjaamo-mallin, jonka avulla on saatu positiivisia tuloksia.

Suomen edustajat
Osastopäällikkö Annakaisa Iivari (STM) sekä Kaisa Lähdepuro (STM) ja Pauliina Porkka (EUE)

Asiakirjat
Kokouskutsun mukaiset